No: 04 2026
https://doi.org/10.64400/ea26-04-05
ISSN 2224-5529 2224-0829 2223-5124 2222-940X

NAXÇIVAN DÖVLƏT UNİVERSİTETİNİN ELMİ ƏSƏRLƏR JURNALI

AZƏRBAYCAN VƏ İNGİLİS DİLLƏRİNİN REGİONAL DİALEKTLƏRİNİN KORPUS ƏSASLI MÜQAYİSƏSİ

Gülçöhrə QƏDİROVA
Azərbaycan Universiteti, Bakı, Azərbaycan
**Yazışılan müəllif:* gulchohra.gadirova@au.edu.az

NƏŞR TARİXİ:
Qəbul edilmə tarixi: 11.11.2026
Nəşr edilmə tarixi: 30.11.2026

AÇAR SÖZLƏR:
regional dialekt, korpus dilçiliyi, Azərbaycan dialektologiyası, ingilis dialektləri, sosiolinqvistika, leksik variasiya, kontrastiv analiz

XÜLASƏ
Bu məqalə Azərbaycan və ingilis dillərinin seçilmiş regional dialektlərini korpus əsaslı müqayisəli yanaşma ilə nəzərdən keçirir. Tədqiqatın məqsədi hər iki dildə dialekt variasiyasının leksik, fonetik və sintaktik göstəricilərini müəyyənləşdirmək və korpus məlumatlarının dialektoloji tədqiqatlara metodoloji töhfəsini qiymətləndirməkdir. Azərbaycan dili üzrə Bakı, Qarabağ, Şəki-Zaqatala və Quba dialektləri, ingilis dili üzrə isə Cockney, Scots English, Şimali İngilis, Cənubi Amerikan variantları və ayrıca sosial-etnik variasiya nümunəsi kimi AAVE təhlil obyektinə çevrilmişdir. Material kimi British National Corpus, Corpus of Contemporary American English, Azərbaycan Milli Korpusu, dialektoloji lüğətlər və sosial media mətnləri istifadə edilmişdir. Tezlik, kollokasiya və kontrastiv analiz metodlarından istifadə edilmiş, lakin Azərbaycan dili üzrə korpus bazasının daha məhdud olması səbəbindən nəticələr əsasən keyfiyyət xarakterli müqayisə kimi şərh olunmuşdur. Tədqiqat göstərmişdir ki, hər iki dildəki dialekt variasiyası coğrafi-tarixi şərtlənmə və sosial prestijlə əlaqə kimi universal, həmçinin morfo-sintaktik strukturun fərqliliyi və korpus infrastrukturunun inkişaf dərəcəsi kimi dil-spesifik qanunauyğunluqlara malikdir. İşin elmi yeniliyi az tədqiq edilmiş Azərbaycan dialektologiyasının zəngin ingilis korpus dilçiliyi bazası ilə sistemli müqayisəsinin ilk dəfə aparılmasındadır. Tədqiqat Azərbaycan dialektlərinin rəqəmsal korpusunun yaradılması zərurətini əsaslandırır və korpus dilçiliyinin dialektologiyada metodoloji potensialını nümayiş etdirir.

GİRİŞ

Müasir dilçilik elminin ən aktual istiqamətlərindən biri olan dialektologiya son onilliklərdə korpus metodologiyası ilə birləşərək yeni bir tədqiqat paradigması yaratmışdır. Dil dəyişməsinin sosial, coğrafi və tarixi boyutlarını anlamaq üçün dialekt tədqiqatları həmişə əhəmiyyətli olmuşdur. Bununla belə, ənənəvi sahə tədqiqatlarının məhdudiyyətləri — əhatə dairəsinin darlığı, subyektivlik riski, məlumatların müqayisəliliyinin çətinliyi — müasir korpus dilçiliyi vasitəsilə aradan qaldırılmağa başlamışdır (McEnery & Hardie, 2012; Biber & Conrad, 2009).

Regional dialektlər dil sisteminin dinamikasını əks etdirən ən mühüm göstəricilərdən biridir. Onlar nə yalnız coğrafi bölgünün məhsulu, nə də sadəcə tarixi qalıqdır: dialektlər sosial identiklik, mədəni yaddaş və dil siyasəti ilə bağlı canlı sistemlərdir (Labov, 1972; Trudgill, 2000). Bu baxımdan Azərbaycan dili kimi müxtəlif tarixi-coğrafi zonalara malik bir dilin dialektlərini, eyni zamanda dünya miqyasında ən çox tədqiq olunan ingilis dilinin regional variantlarını müqayisəli şəkildə araşdırmaq həm nəzəri, həm də metodoloji cəhətdən önəmlidir.

Dialekt anlayışı linqvistik ədəbiyyatda müxtəlif mənalarda işlədilir. Chambers and Trudgill (1998) dialekti bir dilin coğrafi və ya sosial baxımdan fərqli alt-sistemi kimi müəyyənləşdirir. Regional (coğrafi) dialektlər bölgəyə görə fərqlənən dil variantları ikən, sosial dialektlər (ya da sosiodialektlər) istifadəçinin sinif, etnik kimlik, yaş və cins kimi sosial xüsusiyyətlərinə görə şəkillənir (Fasold, 1990; Wolfram & Schilling, 2016).

Sosiolinqvistikanın banisi sayılan William Labov (1966, 1972) New York şəhərinin müxtəlif sosial təbəqələrindəki danışıqları tədqiq edərək dil variasiyasının sosial struktur ilə dərindən bağlı olduğunu elmi sübuta yetirmişdir. Labovun variasiya nəzəriyyəsi dialekt tədqiqatlarında sosial dəyişənlərə diqqətin yetirilməsini məcburi etmişdir. Ferguson (1959) isə diqlossiya anlayışı ilə eyni dil icmasında yüksək (H) və aşağı (L) variantların mövcudluğunu göstərmiş, bu anlayış sonradan dialekt-ədəbi dil münasibətlərinin izahında geniş istifadə edilmişdir.

Korpus dilçiliyi isə böyük həcmli, sistematik şəkildə toplanmış dil məlumatlarının kompüter vasitəsilə təhlilini nəzərdə tutan metodoloji çərçivədir (Sinclair, 1991; Stubbs, 2001). Leech (1992) korpus annotasiyasının dilçilik tədqiqatlarına gətirdiyi dəqiqliyi vurğulamışdır. Biber and Conrad (2009) isə korpus metodlarının leksik-qrammatik variasiyanın üzə çıxarılmasında xüsusi üstünlüklərini ətraflı şərh etmişdir.

Dialekt tədqiqatlarında korpus metodlarının üstünlükləri çoxdur: geniş əhatə dairəsi, məlumatların obyektivliyi, statistik müqayisəlilik, zamana görə dəyişməni izləmək imkanı. Müasir korpus dialektologiyası da məlumatların sistemli toplanması, emalı və statistik təhlilinin əhəmiyyətini xüsusi vurğulayır (Pustka et al., 2023). Auer (2005) dialekt dəyişməsi ilə dil kontaktının ayrılmazlığını vurğulamış, Wolfram and Schilling (2016) isə Amerika ingiliscəsindəki dialekt variasiyasının sosial və tarixi kökləri barədə ətraflı məlumat vermişdir.

Tədqiqatın əsas məqsədləri aşağıdakılardır: (1) Azərbaycan və ingilis dillərinin regional dialektlərinin leksik, fonetik və sintaktik xüsusiyyətlərini müqayisəli şəkildə müəyyənləşdirmək; (2) korpus məlumatlarının bu fərqləri üzə çıxarmaq baxımından metodoloji üstünlüklərini göstərmək; (3) sosial və mədəni amillərin hər iki dildəki dialekt variasiyasına təsirini qiymətləndirmək.

Tədqiqatın əsas sualları bunlardır: Azərbaycan və ingilis dillərinin regional dialektləri leksik-qrammatik düzən baxımından nə dərəcədə fərqlənir? Korpus məlumatları bu fərqləri ənənəvi metodlara nisbətən daha dəqiq şəkildə üzə çıxara bilirmi?

MATERİAL VƏ METODLAR

Tədqiqatda müxtəlif tipli korpus və dil materiallarından istifadə edilmişdir. İngilis dili üçün British National Corpus (BNC, 2007) və Corpus of Contemporary American English (COCA; Davies, 2008) əsas mənbələr kimi götürülmüşdür. Şifahi danışıq materiallarının korpus əsaslı öyrənilməsi baxımından Spoken BNC2014-ün metodoloji xüsusiyyətləri də nəzərə alınmışdır (Love et al., 2017). Azərbaycan dili üzrə mövcud rəqəmsal mətn bazaları, "Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti" (2007), Məmmədağa Şirəliyevin dialektoloji təsnif və təsvirləri (Şirəliyev, 2008), sosial media mətnləri və Azərbaycan Milli Korpusunun müvafiq materialları (Azərbaycan Milli Korpusu, 2023) istifadə edilmişdir. AAVE üzrə isə regional danışıq variasiyasını sənədləşdirən CORAAL ayrıca mənbə kimi nəzərə alınmışdır (Kendall & Farrington, 2023).

Azərbaycan dili üzrə material bazasının ingilis dili ilə müqayisədə daha məhdud və heterogen olması tədqiqatın əsas metodoloji məhdudiyyətlərindən biridir. Buna görə Azərbaycan və ingilis dilləri üzrə təqdim olunan müşahidələr birbaşa normallaşdırılmış tezliklərin müqayisəsi kimi deyil, seçilmiş dil markerlərinin mənbə və korpus materiallarında keyfiyyət xarakterli müqayisəsi kimi şərh edilir. Bu yanaşma nəticələrin ümumiləşdirilməsinin sərhədlərini nəzərə almağa imkan verir.

Tədqiqatda üç istiqamətdən istifadə edilmişdir: tezlik və paylanma göstəricilərinin korpuslarda müəyyənləşdirilməsi, kollokasiya və kontekst nümunələrinin nəzərdən keçirilməsi, habelə kontrastiv müqayisə. Lakin bu məqalədə reproduksiya olunan tam kəmiyyət cədvəlləri və statistik testlər təqdim edilmədiyindən nəticələr əsasən keyfiyyət xarakterlidir. Bu baxımdan iş korpus məlumatları ilə dəstəklənən müqayisəli-təsviri tədqiqat kimi qiymətləndirilməlidir.

NƏTİCƏLƏRİN MÜZAKİRƏSİ

Azərbaycan dialektologiyası zəngin tarixə malikdir. Klassik tədqiqatçılar Azərbaycan dialektlərini coğrafi əlamətlərə görə şərq, qərb, şimal, cənub qruplarına ayırmışlar (Axundov, 1983; Cəfərov, 2002). Bu tədqiqatda dörd əsas regional dialekt — Bakı, Qarabağ, Şəki-Zaqatala və Quba dialektləri — müqayisəli şəkildə nəzərdən keçirilmişdir.

Bakı dialekti müasir Azərbaycan ədəbi dilinin formalaşmasında mühüm rol oynamış, lakin özünəməxsus leksik, fonetik və sintaktik xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamışdır. Bu dialektə xas cəhətlər arasında ön sait harmoniyasının zəifləməsi, rus mənşəli alınmaların intensiv şəkildə işlənməsi (xüsusən texniki sahəyə aid söz-ifadələrdə), müvafiq leksik spesifikanın (“yekə”, “birəhm” və s.) olması qeyd edilə bilər. Sosial media mətnlərinin təhlili göstərir ki, Bakı dialektinin elementləri yazılı korpusda digər dialektlərə nisbətən çox daha tez-tez müşahidə edilir.

Qarabağ dialekti qərb Azərbaycan dialekt zonasının ən mühüm nümunəsidir. Bu dialektin xarakterik cəhətləri arasında söz sonunda /q/ samitinin qorunması (ədəbi dildəki düşmə tendensiyasına zidd olaraq), xüsusi leksik vahidlər (“cücə”, “biyə”, “imrən-” kimi regionalizmlər) və sintaktik konstruksiyaların ədəbi normadan kənarlaşması sayıla bilər. Tarixi hadisələrlə bağlı sosial media diskursu bu dialekt elementlərinin yazılı mətnlərə keçişini sürətləndirmişdir.

Şəki-Zaqatala dialekt zonası güclü ləzgi, avar, gürcü dil kontaktlarının izlərini daşıyır. Bu bölgənin ağzında çoxsaylı kontakt leksikası, fərqli fonotaktik strukturlar və özünəməxsus leksik və fonotaktik xüsusiyyətlər müşahidə edilir. Quba dialekti isə şimal zonasını təmsil edir; burada Azərbaycan dilinin arxaik leksik layları daha geniş şəkildə qorunub saxlanmışdır.

Cədvəl 1-də Azərbaycan dialektlərinin bir sıra leksik fərqlərinin müqayisəli mənzərəsi verilir (Cədvəl 1):

Cədvəl 1. *Azərbaycan dialektlərinin seçilmiş leksik və variant formalarından nümunələr*

Ədəbi dil	Bakı dialekti	Qarabağ dialekti	Şəki-Zaqatala	Quba dialekti
uşaq	uşax / bala	uşağ	bala / həçi	körpə / uşağ
gəlmək	gəlmək	gəlməx	gəlmağ	gəlmek
ev	ev	ev / hüvüz	ev / dam	öy / ev
yaxşı	yaxşı / dəli	yaxşı / ürəfdə	yaxşı / bərk	yaxşı / ala
çörək	çörək / lavaş	çörəy	lavaş / çörək	çörək / xubz

Mənbə: “Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti” (2007) və Şirəliyev (2008) əsasında seçilmiş nümunələr. Cədvəldəki vahidlər illustrativ xarakter daşıyır və normallaşdırılmış tezlik nəticələrini ifadə etmir.

Korpus materiallarında regional leksik vahidlərin sosial media mətnlərində müşahidə olunması onların rəqəmsal yazılışda təmsil oluna bildiyini göstərir; lakin bu materiallar üzrə normallaşdırılmış tezlik hesablaması ayrıca təqdim edilmədiyindən kəmiyyət üstünlüyü iddia edilmir. Fonetik xüsusiyyətlər (söz sonunda /x/ əvəzinə /k/ işlənməsi, saitlərin dəyişməsi) yazılı korpusda orfoqrafik variasiya şəklində özünü göstərir ki, bu da rəqəmsal dialekt tədqiqatlarında fonetikanı müəyyən dərəcədə əhatə etməyə imkan verir.

İngilis dilinin dialekt tədqiqatı sahəsində BNC və COCA kimi geniş korpuslar, eləcə də regional və sosial variasiyanı ayrıca sənədləşdirən korpuslar mühüm empirik imkanlar yaradır. BNC-nin ümumi quruluşu və şifahi materialın ayrıca korpuslaşdırılması korpus əsaslı dialekt tədqiqatları üçün metodoloji baza təqdim edir (British National Corpus, 2007; Love et al., 2017). AAVE üzrə regional danışıq materiallarının ayrıca CORAAL korpusunda sənədləşdirilməsi bu variasiyanın sosial-etnik xüsusiyyətlərinin daha dəqiq nəzərə alınmasına imkan verir (Kendall & Farrington, 2023). Crystal (1995, 2001) ingilis dilinin qlobal miqyasda mövcud variantlarını sistemli şəkildə səciyyələndirmişdir. Bu tədqiqatda Britaniya ingiliscəsinin Cockney, Scots English və Şimali İngilis, Amerika ingiliscəsinin isə Cənubi İngilis və Midwest variantları, AAVE isə ayrıca sosial-etnik variasiya kimi nəzərdən keçirilmişdir.

Cockney Londonun Şərqinə məxsus dialektdir. Bu dialektdə h-düşmə (“hammer” → “ammer”), th-fronting (“three” → “free”), glottal stop (“bottle” → “bo'le”), həmçinin Cockney rhyming slang (“apples and pears” = stairs; “plates of meat” = feet) kimi xarakterik leksik-fonetik xüsusiyyətlər nümayiş etdirir. Cockney kimi fonetik xüsusiyyətlərin yazılı korpuslarda müəyyənləşdirilməsi birbaşa səs materialına deyil, qeyri-standart orfoqrafik təmsillərə və kontekstual göstəricilərə əsaslana bilər; buna görə bu nümunələr ehtiyatla şərh edilməlidir.

Scots English leksik zənginliyi (“wee” = kiçik, “loch” = göl, “braw” = gözəl, “dinnae” = etmə) və fərqli qrammatik quruluşu (“I'm wanting” kimi aspekt konstruksiyası) ilə seçilir. COCA-da Şotlandiya kontekstlərindəki mətnlər Scots English elementlərini ayrıca müəyyənləşdirməyə imkan yaradır.

Şimali Amerika dialektlərindən Southern English özünəməxsus vokalizm (“pin” və “pen” sözlərinin birləşməsi), spesifik leksik vahidlər (“y'all”, “fixin' to”, “reckon”) və mürəkkəb sosiolinqvistik tarixi (irqayrılığı dövrü, postkolonial miras) ilə seçilir. AAVE isə morfosintaktik xüsusiyyətləri ilə səciyyələnən sosial-etnik variasiya kimi, neqasiya modeli (“I ain't got none”) və zəngin leksik yaradıcılığı ilə müasir dilçiliyin geniş tədqiq olunan variasiyalardan biridir (Wolfram & Schilling, 2016).

Cədvəl 2 ingilis dialektlərinin seçilmiş qrammatik xüsusiyyətlərini müqayisəli şəkildə göstərir (Cədvəl 2):

Cədvəl 2. *İngilis dialektlərinin seçilmiş qrammatik xüsusiyyətləri (COCA/BNC məlumatları əsasında)*

Xüsusiyyət	**Standart İngilis**	**Cockney**	**AAVE**	**Southern**
2-ci şəxsin cəm müraciət formaları	you (all)	you lot	y'all	y'all
Habitual aspekt	—	—	He be working	—
Neqasiya	I don't have	I ain't got	I ain't got none	ain't konstruksiyaları
h-düşmə	yox	var (“ammer”)	—	—
Th-fronting	yox	var (“free”)	məhdud / qeyri-tipik	bəzi danışıq formalarında

“y'all” formasının regional paylanması COCA kimi böyük korpuslarda araşdırıla bilər; lakin burada konkret normallaşdırılmış tezlik hesablaması təqdim edilmədiyindən sayısal nisbət göstərilmir. AAVE-yə xas “gonna” forması isə ümumən danışıq ingilisinə keçərək artıq bütün regional variantlarda yüksək tezliklə müşahidə edilir — bu, dialekt xüsusiyyətlərinin ümumiləşməsinə (dialect levelling) klassik nümunədir.

Hər iki dildəki regional dialektlərin müqayisəli analizi bir sıra mühüm ümumi qanunauyğunluqları üzə çıxarır. Bunların ilki leksik variasiyada coğrafi-tarixi izdir. Həm Azərbaycan, həm də ingilis dialektlərinin leksik sistemi həmin bölgənin tarixi dil kontaktları tərəfindən şərtləndirilmişdir: Şəki-Zaqatala dialektindəki gürcü və ləzgi qatı, Scots English-in nors leksikası, AAVE-nin Qərbi Afrika mənşəli leksik elementləri buna əyani misaldır.

İkincisi, hər iki dildə standart formadan kənar dialekt xüsusiyyətlərinin sosial statusla mənfi korrelyasiyası müşahidə edilir. Lakin ingilis dilində bu korrelyasiyaya dair son onilliklərdə dəyişmə müşahidə edilir: AAVE elementlərinin hip-hop mədəniyyəti vasitəsilə qlobal yayılması, Scots English-in ədəbi prestijinin artması bu tendensiyaları nümayiş etdirə bilər (Crystal, 2001; Auer, 2005). Azərbaycan kontekstində isə dialekt prestiji ilə bağlı araşdırmalar hələ ilk mərhələdədir.

Üçüncüsü, rəqəmsal kommunikasiyanın hər iki dildəki dialekt elementlərini sürətlə yazılı korpusa daxil etməsi mühüm metodoloji imkan yaradır. Sosial media bu baxımdan ənənəvi yazılı korpusla şifahi nitq arasında bir körpü rolunu oynayır.

Əsas fərqlər baxımından isə qeyd etmək lazımdır ki, ingilis dilinin dialekt tədqiqat bazası Azərbaycan dilinə nisbətən qat-qat zəngindir. BNC və COCA kimi böyük həcmli, annotasiya edilmiş korpusların mövcudluğu ingilis dilçilərinin statistik metodları daha etibarlı şəkildə tətbiq etməsinə imkan verir. Azərbaycan dialektologiyasının rəqəmsal infrastrukturunun gücləndirilməsi — böyük dialekt korpusunun yaradılması — müasir tədqiqatın ən aktual tələbinə çevrilmişdir.

Cədvəl 3 hər iki dilin dialekt xüsusiyyətlərini müqayisəli şəkildə ümumiləşdirir (Cədvəl 3):

Cədvəl 3. *Azərbaycan və ingilis dialektlərinin müqayisəli xülasəsi*

Göstərici	**Azərbaycan dialektləri**	**İngilis dialektləri**
Leksik fərqlər	Bölgəyə görə güclü, kontakt leksikası var	Bölgəyə görə güclü, tarixi qat zəngin
Fonetik variasiya	Sait harmoniyası, samit dəyişmələri	H-düşmə, TH-fronting, vokal keçidlər
Sintaktik xüsusiyyət	Fel formaları, şəkilçi variantları	Aspekt konstruksiyaları, neqasiya modeli
Korpus bazası	Məhdud, inkişaf mərhələsindədir	Zəngin (BNC, COCA, regional korpuslar)
Sosial prestij	Dialekt → aşağı statusa bağlı (dəyişir)	Müxtəlif (AAVE qlobal, Scots literary)
Rəqəmsal iz	Sosial mediada artır	Sosial mediada güclü, tədqiq edilib

Tədqiqatın əsas tapıntıları üç istiqamətdə ümumiləşdirilə bilər. Birincisi, hər iki dildəki regional dialektlər leksik, fonetik və sintaktik cəhətdən ədəbi norma ilə müqayisədə sistematik kənarlaşmalar nümayiş etdirir; bu kənarlaşmalar coğrafi, tarixi və sosial amillərin birgə məhsuludur. İkincisi, korpus məlumatları bu fərqləri ənənəvi sahə tədqiqatlarına nisbətən daha geniş əhatə dairəsində, daha obyektiv şəkildə səciyyələndirir; korpus məlumatları dialekt markerlarının müxtəlif sosial və regional kontekstlərdə paylanmasını sistemli şəkildə müşahidə etməyə imkan verir. Üçüncüsü, rəqəmsal dövrdə dialektlər — xüsusilə sosial media vasitəsilə — daha sürətlə yayılır və ya müəyyən ümumiləşmə prosesindən keçir; bu proses korpus əsaslı dialektologiya üçün yeni imkanlar açır.

Auer (2005) dialekt dəyişməsinin qloballaşma ilə sürətlənən "dialekt ümumiləşməsi" (dialect levelling) fenomenini vurğulamışdır. Bu fenomen ingilis dilindəki bəzi AAVE elementlərinin qlobal yayılmasında, həmçinin Azərbaycan dialektlərindəki Bakı-mərkəzli standartlaşma tendensiyasında izlənilə bilər. Crystal (2001) isə internetin dialektlər üzərindəki paradoksal təsirini göstərmişdir: bir tərəfdən standartlaşdırmaya sövq edir, digər tərəfdən dialekt cəmiyyətlərinin onlayn birləşməsinə şərait yaradaraq dialekt xüsusiyyətlərinin yeni nəsillərə ötürülməsini asanlaşdırır.

Tədqiqatın metodoloji əhəmiyyəti budur ki, az tədqiq edilmiş Azərbaycan dialektologiyasının böyük həcmli ingilis dilçiliyi korpus bazası ilə çarpaz müqayisəsini reallaşdırmış, müqayisəli korpus metodologiyasının bu kontekstdə tətbiqinin mümkünlüyünü nümayiş etdirmişdir.

NƏTİCƏ

Bu tədqiqat Azərbaycan və ingilis dillərindəki regional dialektlərin müqayisəli korpus dilçiliyi metodları ilə tədqiqini reallaşdırmışdır. Nəticələr göstərir ki, hər iki dildəki dialekt variasiyası həm universal (coğrafi-tarixi şərtlənmə, sosial və coğrafi dəyişənlərlə əlaqə, rəqəmsal mühitin təsiri), həm də dil-spesifik (morfo-sintaktik strukturun fərqliliyi, kontakt dillərinin müxtəlifliyi, rəqəmsal infrastrukturun inkişaf dərəcəsi) qanunauyğunluqlara malikdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi iki istiqamətdə üzə çıxır: (1) Azərbaycan və ingilis regional variasiyasının müqayisəli korpus yanaşması çərçivəsində sistemləşdirilməsinə cəhd edilmiş; (2) hər iki dil üçün rəqəmsal mühitin dialekt dəyişməsinə təsiri metodoloji olaraq nəzərə alınmışdır.

Gələcək tədqiqatlar üçün aşağıdakı istiqamətlər perspektivli görünür: Azərbaycan dialektlərinin geniş əhatəli rəqəmsal korpusunun yaradılması; sosial media platformaları üçün xüsusi dialekt annotasiya sxeminin hazırlanması; Azərbaycan dilinin türk dili qohum dialektləri ilə müqayisəli tədqiqi; diaxronik korpus vasitəsilə dialekt dəyişməsinin zaman kəsiyindəki dinamikasının izlənməsi.

ƏDƏBİYYATLAR

Auer, P. (2005). Europe's sociolinguistic unity, or: A typology of European dialect/standard constellations. In N. Delbecque, J. van der Auwera & D. Geeraerts (Eds.), Perspectives on variation (pp. 7–42). Mouton de Gruyter.

Axundov, A. (1983). Azərbaycan dialektologiyası. Maarif.

Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. (2007). Şərq-Qərb.

Azərbaycan Milli Korpusu. (2023). Azərbaycan Dili Korpusu. https://corpus.az/

Biber, D., & Conrad, S. (2009). Register, genre, and style. Cambridge University Press.

British National Corpus. (2007). BNC XML Edition. Oxford Text Archive. https://www.natcorp.ox.ac.uk/

Cəfərov, N. (2002). Azərbaycan dilinin sosiolinqvistikası. Elm.

Chambers, J. K., & Trudgill, P. (1998). Dialectology (2nd ed.). Cambridge University Press.

Crystal, D. (1995). The Cambridge encyclopedia of the English language. Cambridge University Press.

Crystal, D. (2001). Language and the Internet. Cambridge University Press.

Davies, M. (2008–). The Corpus of Contemporary American English (COCA). https://www.english-corpora.org/coca/

Fasold, R. (1990). The sociolinguistics of language. Blackwell.

Ferguson, C. A. (1959). Diglossia. Word, 15(2), 325–340. https://doi.org/10.1080/00437956.1959.11659702

Kendall, T., & Farrington, C. (2023). The Corpus of Regional African American Language (CORAAL), Version 2023.06. https://doi.org/10.7264/1ad5-6t35

Labov, W. (1966). The social stratification of English in New York City. Center for Applied Linguistics.

Labov, W. (1972). Sociolinguistic patterns. University of Pennsylvania Press.

Leech, G. (1992). Corpora and theories of linguistic performance. In J. Svartvik (Ed.), Directions in corpus linguistics (pp. 105–122). Mouton de Gruyter.

Love, R., Dembry, C., Hardie, A., Brezina, V., & McEnery, T. (2017). The Spoken BNC2014: Designing and building a spoken corpus of everyday conversations. International Journal of Corpus Linguistics, 22(3), 319–344. https://doi.org/10.1075/ijcl.22.3.02lov

McEnery, T., & Hardie, A. (2012). Corpus linguistics: Method, theory and practice. Cambridge University Press.

Pustka, E., Quijada Van den Berghe, C., & Weiland, V. (Eds.). (2023). Corpus Dialectology. John Benjamins. https://doi.org/10.1075/scl.110

Sinclair, J. (1991). Corpus, concordance, collocation. Oxford University Press.

Şirəliyev, M. (2008). Azərbaycan dialektologiyasının əsasları. Şərq-Qərb.

Stubbs, M. (2001). Words and phrases: Corpus studies of lexical semantics. Blackwell.

Trudgill, P. (2000). Sociolinguistics: An introduction to language and society (4th ed.). Penguin.

Wolfram, W., & Schilling, N. (2016). American English: Dialects and variation (3rd ed.). Wiley-Blackwell.

ABSTRACT

COMPARATIVE CORPUS ANALYSIS OF REGIONAL DIALECTS IN AZERBAIJANI AND ENGLISH

Gulchohra Gadirova
Azerbaijan University, Baku, Azerbaijan

This article presents a corpus-based comparative examination of selected regional dialects of Azerbaijani and English. The study aims to identify the lexical, phonetic and syntactic markers of dialect variation in both languages and to evaluate the methodological contribution of corpus data to dialectological research. The Baku, Karabakh, Shaki-Zagatala and Guba dialects of Azerbaijani, together with Cockney, Scots English and Northern English, the Southern American variety, and African American Vernacular English (AAVE) as a distinct socio-ethnic variation, serve as the objects of analysis. The material draws on the British National Corpus, the Corpus of Contemporary American English, the Azerbaijani National Corpus, dialect dictionaries and social media texts. Frequency analysis, collocation analysis and contrastive analysis are employed; however, because the Azerbaijani corpus base remains comparatively limited, the findings are interpreted mainly as a qualitative comparison rather than a normalized frequency study. The results show that dialect variation in both language families exhibits universal patterns, such as geographic-historical conditioning and correlation with social prestige, alongside language-specific regularities, including differences in morphosyntactic structure and the degree of corpus infrastructure development. The scientific novelty of the study lies in its first systematic attempt to situate the underexplored field of Azerbaijani dialectology within a comparative corpus framework alongside the extensive English corpus linguistics tradition. The research underscores the need for a dedicated digital corpus of Azerbaijani dialects and demonstrates the methodological potential of corpus linguistics for dialectology.

Keywords: *regional dialect, corpus linguistics, Azerbaijani dialectology, English dialects, sociolinguistics, lexical variation, contrastive analysis*

РЕЗЮМЕ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ КОРПУСНЫЙ АНАЛИЗ РЕГИОНАЛЬНЫХ ДИАЛЕКТОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Гюльчохра Кадирова
Азербайджанский университет, Баку, Азербайджан

Данная статья представляет собой сравнительное корпусное исследование отдельных региональных диалектов азербайджанского и английского языков. Цель исследования — выявить лексические, фонетические и синтаксические маркеры диалектной вариации в обоих языках и оценить методологический вклад корпусных данных в диалектологические исследования. Объектами анализа служат бакинский, карабахский, шекинско-загатальский и кубинский диалекты азербайджанского языка, а также диалекты английского языка — кокни, шотландский и северноанглийский, южноамериканский вариант, и отдельно рассматриваемый как социально-этническая вариация AAVE. В качестве материала использованы British National Corpus, Corpus of Contemporary American English, Азербайджанский национальный корпус, диалектологические словари и тексты социальных сетей. Применяются методы частотного анализа, анализа коллокаций и контрастивного анализа; однако ввиду ограниченности корпусной базы азербайджанского языка результаты интерпретируются преимущественно как качественное, а не строго нормализованное количественное сопоставление. Результаты показывают, что диалектная вариация в обоих языках демонстрирует как универсальные закономерности — географо-историческую обусловленность и связь с социальным престижем, — так и языкоспецифические особенности, включая различия морфосинтаксической структуры и степень развития корпусной инфраструктуры. Научная новизна работы заключается в первой попытке системного

сопоставления малоизученной азербайджанской диалектологии с обширной базой англоязычной корпусной лингвистики. Исследование обосновывает необходимость создания цифрового корпуса азербайджанских диалектов и демонстрирует методологический потенциал корпусной лингвистики в диалектологии.

Ключевые слова: *региональный диалект, корпусная лингвистика, азербайджанская диалектология, диалекты английского языка, социолингвистика, лексическая вариация, контрастивный анализ*